

Naplójegyzetek

RÉSZLETEK

Babits Mihály 1921. január 11-én a belvárosi Centrál kávéházban találkozott hetedik alkalommal Tanner Ilonával. Ekkor döntött úgy, hogy — rövid, alig kéthónapos ismeretség után — feleségül veszi a nála tizenkét évvel fiatalabb lányt. Ez időben mindkettőjük élete változatos szakaszban volt. Ilonka ki akart törni a sivár, szürke hétköznapok világából; felejteni szerette volna a családi gondokat, a gyakori torzalkodásokat, tanulmányi terveinek zátonyra futását és azokat a csalódásokat, melyek magánéletében érték. Érvényesülésre, fényre vágyott, költői sikerekről álmódzott. 1921-től makacs kitartással, de kevés eredménnyel próbálta megjelentetni verseit az Új idők, A Hét, a Vasárnapi Újság című lapokban és természetesen a Nyugatban. — Ezekben a hónapokban Babits is zaklatott, feldúlt lelkiállapotban volt. Versei és 1919-es tevékenysége miatt megvonták tanári nyugdíját, kizárták a Petőfi és a Kisfaludy Társaságból, rendőrségi kihallgatásra idézték, s még családjának némely tagja is elfordult tőle. A politikai és irodalmi támadások idején a magány is gyötörte — a Csinszkával való több mint egyéves kapcsolata most ért véget. A szeretet és a megértő társ hiányát talán még sohasem érezte ennyire. Érthető, ha megtetszett neki az irodalmi terveket dédelgető, a mester iránt rajongó, világosszőke hajú, kék szemű, karcsú lány. — 1921. január 15-én, szombaton tartották meg a polgári esküvőt, tanúként két fiatal költőt, Komjáthy Aladárt és Szabó Lőrincet hívták meg. Tanner Ilonka tudta, hogy férjének szelíd asszonyi gondoskodásra van szüksége, a Most hallgatni kell... című versében őszinte szerelmmel így vallott erről: „Kit magányos szobában éjféli lázalmok rémei űznek. / Oh, jőjj hozzám, szememben gyógyító jóság tükrözik / És békét áraszt hűsen becéző kezem”. — Az ifjú feleség — aki 1924-től Kazinczy hitvesére utalóan a Török Sophie írói nevet használta — megteremtette Babits számára az alkotás nyugodt feltételeit, rövid idő alatt meghitt otthonná tette a Reviczky utcai háromszobás lakást, mely hamarosan az irodalmi élet vonzó központjává vált.

Török Sophie a Naplójegyzeteket egy 18,5 × 12 cm nagyságú füzetbe írta, ez az Országos Széchényi Könyvtár Babits-hagyatékában található. A 84 oldalas kéziratos szövegből kihagytuk azokat a részeket, melyek Török Sophie-nak a családjával való — nem mindig harmonikus — kapcsolatát vagy magánéletének apró eseményeit taglalják, de nem közöltük azokat a sorokat sem, melyek másokat bántó megjegyzéseket tartalmaznak. A rövidítést a folyóirat terjedelmi korlátai is szükségessé tették. A napló — az elején levő dátum ellenére — csak a megismerkedés történetét meséli el, s valószínűleg 1923-ban keletkezett. (A Naplójegyzetek rövidített szövege megjelent a Török Sophie Babitsról c. kötetben. Zrinyi Nyomda és az 54. sz. Ságvári Endre Nyomdaipari Szakközépiskola kiadványa, 1983.)

TÉGLÁS JÁNOS

Talán tizenkét éves se voltam, amikor először kóstoltam meg a naplóírás élvezetét, hol büszkén, hol szégyenkezve, életem apró, ostoba és édes dolgait most három vaskos kötet őrzi. Akkoriban nagyon vigyáztam, hogy mentől fölényesebbnek és komolyabbnak tűnjek fel, s írásaimban gyakran fordult elő a cinikus szó — de szerencsére nem sikerültek ilyfajta ábrándjaim, s ennek köszönhetem, hogy élvezetet találok néha abban, hogy régi jegyzeteimet átolvasgassam. Nemcsak kedves emlékek ezek, amelyeket íme sikerült megmentenem az elfelejtéstől — de jellemrajz is a fejlődés és változás skálájával. Az őszinteséget mindig nagyon fontosnak tartottam, bármily kínos is volt sokszor az elvet betartani, s ez további jegyzeteimnél is szándékom. Most, évek után ugyan látom, hogy mégis hazudtam olykor, habár öntudatlanul, fiatalságom képe nagyon is reális; nemcsak a hitnek és romlatlanságnak, és eleven erőnek képe, hanem az életuntságot, rosszaságot és fölényeskedést affektáló éretlenségé is; kínosan érzem sokszor, hogy helyenként bosszantóan zöld. Hát sohasem fogok én már kiforrni és megállapodni? — sóhajtom ilyenkor régi bánatomat. [...] Nekem sajnos nem adatott meg valami maradandót alkotni, hiába készültem kisgyerek korom óta írónak, ma — mint a legnagyobb élő magyar író felesége — távolabb vagyok ettől, mint valaha. Pedig ma minden lap nyitva áll verseim számára, de soha senkitől őszinte kritikát vagy jóakarató biztatást többé nem kapok — írásaim csak egy szempontból érdekesek: hogy Babits Mihály életének intimitásait árulom bennük. De én botrány hírnévre nem vágyom, sőt undorít, elkeseřit az emberek irigy rosszakarata is — nem vagyok elég olcsó, hogy ezek dacára is írni tudjak, és úgy látszik, elég nagy tehetség sem, hogy undoromon keresztül tudjak törni. Ámbár az ilyesmi nem elhatározás dolga, s hogy később hogy lesz, nem tudhatom, de ma mégis úgy áll a dolog, hogy szépen fejlődő tehetségemet apró és ostoba dolgok megállították. Ezen az úton tehát nem menthetem magam az elmúlástól — s még csak gyereket sem tudok szülni! —, pedig oly mély őszön bennem a vágy, hogy ne múljak el nyom nélkül. — Milyen örökkévalóság várhat énrám? Túlvilágban nem hiszek, s *vajon* feljegyezi-e a nevemet az irodalomtörténet, mert jó ebédeket főzök az uramnak, s ha fáj a torka, borogatást teszek a nyakára? Munkáira alig teszek hatást, csak feleség vagyok, semmi egyéb, s az irodalom számára sokkal fontosabb nálam az a fogarasi kis cukrászleány,¹ kihez legszebb verseit írta.

A házasságom történetét mégis leírom, azt hiszem, ismét csak magamnak vagy meghittjeimnek és nem „közkincsül”, mert továbbra is csak őszinte akarok maradni, s nincs kedvem a nyilvánosság számára tetszetős ruhába öltöztetni élményeimet.

Mihály nevét először iskolás lány koromban hallottam a fivéremtől, akinek osztályfőnöke volt a tisztviselőtelepi gimnáziumban,² és elbukatta nem túlságosan tehetséges tanítványát. Apám akkoriban elment Mihályhoz, hogy engedékenységre bírja, de ő azt felelte, hogy az ilyen rossz és hanyag gyerekek nem érdemlik meg, hogy jó szülők aggódjanak értük. — Fivérem beszélte róla, hogy nagyon okos és nagyon ideges ember volt, s a rendetlenkedőket következetesen: „pimasz, kidoblak” felkiáltással fegyelmezte. Mikor Rákosi Jenő és más apró Nyugat-ellenségek alacsony intrikái folytán fegyelmet indítottak ellene a *Játszottam a kezével* című antimilitarista verse miatt, fivérem nagy lázzal hozta haza az iskola szenzációját, élénken emlékszem erre, habár a részleteket már azóta elfelejtettem.

1918 nyarát a parádi üvegyárban töltöttem, s az ottani tanítókisasszony könyvtárából kölcsönkaptam *Az Érdekes Újság Dekameronjá-t*, s itt láttam az első arcképet Mihályról. Nehéz akkori impresszióimat most kifejezni, de úgy emlékszem, sokat néztem képét ismerős örömmel, szomorú, magányos kis szobámban. Szépnek láttam tüzes fiatalságában, és izgatott rafinált gyönyörökkel színes fantáziája s sötét szemének démoni kifejezése. Azt hittem, körülrajongják őt az asszonyok és dédelgetik, ezt különben minden íróról hittem, mielőtt „beleházasodtam az irodalomba”, mert sehogy sem volt hihető, hogy még ők is legtöbbször nyárs-polgárok, kicsinyes nyomorúságokkal és gondokkal. Úgy emlékszem még, hogy kíméletlenül képzeltem ezt az arcot és szerelmében erőszakosnak, noha az ilyen férfi sohasem volt ideá-

lom. *Novella az emberi húsról és csontról*, ez a novella jelent meg a Dekameronban, s ezt olvastam tőle először. Néhány versét az *Iris*-kötetből már ismertem ugyan, 1917-ben sokat jártam a Belvárosi kávéházba, és szorgalmasan olvastam a Nyugatot. Hogy valamely írásom valaha a Nyugatban megjelenhessék, ez olyan elérhetetlenül gyönyörű álmoknak látszott, hogy bizony nem gondoltam, mily könnyen fogom ezt elérni, s mennyire inkább bosszúságom, mint örömöm lesz belőle. — Később megvettem az *Iris*-kötetet néhány modern lírikus verseivel együtt, s komoly tanulmányozásába kezdtem, főleg a szótagszámokat olvastam össze, s nagyon mérgelődtem, hogy semmiféle rendszert nem tudok kihámozni. Noha tömegesen írtam a verseket, tökéletes analfabéta voltam, és sejtelmem sem volt a technikájukról. Pedig ebben az időben nagyon komoly terveim voltak az írással, néhány irodalomkedvelő barátom erősen biztatott és dicsért, s én meg is voltam róla győződve, hogy a verseim nagyszerű művek, míg aztán Mihály ki nem ábrándított. Esményem Ady volt és Lesznai Anna, a Babits-versek elkápráztattak nagyszerűségükkel, de ebben az időben még nem voltam elég intelligens megértésükre.

1920 tavaszán a Jendrassik-klinikán feküdtem tüdőcsúcs-huruttal, s egy betegársam, egy zsidó diáklány, kölcsönadta nekem Dante Poklát Mihály fordításában. Ez a könyv szinte eszménnyé vált életemben, a sok szabad idő, a magány s kissé fájdalmas elhagyatottság jó segéd-eszközök voltak Dante olvasásához. Ekkoriban írtam néhány verset Mihály hatása alatt is.

Később egy ismerőssémmel, aki nagyon hangoztatta az irodalom fejeivel való bennfentes barátságát, elküldtem pár versemet a Nyugathoz. Magam is jártam a szerkesztőségben, és beszéltem Földi Mihállyal, aki — noha semmi befolyása sem volt az ügyekbe — fűt-fát ígért, később Osváthoz utasított. Engem utatott ez a céltalan utánajárás, és néhány versemet beküldtem az Új Időknek, majd A Hétnek is, és rövidesen élvezhettem azt a nagyszerű örömet, hogy saját nevemet nyomtatásban látom.

De mint nyomdafestékkal felszentelt író még inkább vágytam a Nyugat nyilvánossága elé, s elhatároztam, hogy verseim sorsáról Babits Mihálnál fogok érdeklődni. Írtam egy tréfás hangú levelet, hogy ne hagyja verseimet az Osvát fiókjában megpenészedni stb. — De e levelet nem küldhettem el, mert hivatalfőnököm (külügyi tisztviselő voltam), jövendőbelim, megrontó zsarnokom egy személyben, összetépte a levelet, hangját túl bizalmasnak találván. Írtam hát egy újat, szigorúan hivatalosat, s erre választ is kaptam 1920 júniusában, hogy verseimre már nem emlékszik, de ősszel, mikor nyaralásából hazaérkezik, utána fog nézni. Ezt a levelet, mint a nagy Babits saját kézírását, büszke örömmel mutogattam ismerőseimnek. Ősszel elhatároztam, hogy nem írok, hanem személyesen keresem fel, s ekkor újabb prózai verseimet is megmutatom neki. Ezt annál könnyebben megtehettem, mert vén lovagomtól sikerült megszabadulnom, minthogy elmozdították állásából és megfosztották méltóságosi címétől, s ezért bánatában elbujdosott, s nem ért rá többé árnyékomat lesni. Távozásával nekem is meggyűlt a bajom, ellenségei mind reám utaztak, mint titkárát és bizalmasát fáradhatatlanul üldözték [...]

1920 őszén az, hogy Babits Mihállyal akartam találkozni irodalmi ügyben, nem volt fontos fázisa életemnek. A sok fontos és mély ügyem mellett ez csak apró epizód volt, de itt e helyen, a házasságom történetében, csupán ez fontos momentum.

Fivéremtől úgy tudtam, hogy Babits ebéd után a Baross kávéházban szokott időzni. Elmentem hát ide, s a főpincértől megkérdeztem, mikor található ott a szerkesztőt. Azt mondta, mindjárt fog jönni, várjak csak. S én vártam. Szép őszi nap volt, az ablaknál ültem, lesve a Dekameronból ismert kép eredetijét. De eluntam a hosszú várását, s egy névjegyet hagytam a főpincéernél Mihály számára, melyben arra kérem, hogy tudassa velem, mikor ér rá verseim ügyében látogatásomat elfogadni. Többször telefonáltam a Barossba, hogy átadták-e már névjegyemet, de céltalan, később megtudtam, hogy Mihály már régen nem járt oda. — Kikerestem hát lakása címét a címtárból: Szabóky utca 54. Szép kis kertes házba léptem kinn a Tisztviselőtelepen, nvomasztó őszi hangulat volt, a ház üres, végre egy szuterén helyiségben találtam egy öreg nénit, amint tésztát gyúrt.

— Nem lakik már itt — válaszolt kérdésemre —, a Reviczky téren lakik, de hogy hány szám alatt, azt már elfelejtettem. [...]

Makacs természetem lévén, most már csak azért is akartam Mihállal találkozni. Telefonáltam a Nyugathoz, ahol megmondták a 8-as házszámot. S én elkezdtem keresni a Reviczky teret. Hosszas keresés után megtudtam, hogy átkeresztelték Mikszáth térnek. Minden házban benn voltam, s érdeklődtem a házmesternél utána, sehol sem ismerték. Még a Sacré Coeurbe is becsöngettem, s a szent apáca ijedten tiltakozott, hogy ott egy férfi lakna. Gondoltam: pár lépésre van innen a Scitovszky tér, talán ott lakik, mentem házmestertől házmesterig — semmi eredmény —, egy lélek se akadt a rengeteg ember között, aki csak a nevét ismerte volna! Nos, én makacs vagyok, s elkeseredetten kerestem végig a környék mellékutcait, s végre ráakadtam Reviczky utca 7. alatt, éppen szemben az órákkal előbb megostromolt Sacré Coeurrel.

Egy rettenetes terjedelmű, krákogó, csúf banya nyitott ajtót: a szerkesztő úr nincs itthon. Meg akartam várni, Feketéné hát leültetett az ételtől és füsttől savanyú szagú előszobában, mentegetve magát, hogy betegük van, ezért nem vezethet be. (Szabó Lőrincnek volt torokgyulladás. ³) A lakásba vezető ajtó előtt egy lavór állt, tökéletessé téve az előszoba botrányos képét. Egy asztal is állt itt tele savanyított uborkákkal és dunsztosokkal, piszok és rossz szag volt, s az én honleányi szívem elkeseredett, látva, mily környezetben lakik legnagyobb költője. (A lakás belső része később megvizsgált.) De eluntam a hosszas várást, és egy pár sor írást hagytam Feketénénél, néhány legújabb verssel együtt, s azt mondtam, pár nap múlva eljövök a válaszáért. Talán két hét után mentem megint a Reviczky utcába (1920. nov. 12-én volt ez, egy rossz verset írtam az előszobában, onnan tudom a dátumot), ezúttal azonban reggel mentem, hivatal előtt, úgy 8—1/2 9 óra között, hogy biztosan találkozhatssam a nagy emberrel, akiért ügyis annyit szaladgáltam már. Feketéné azt mondta, a „szerkesztő úrék” itthon vannak, de színházban voltak az este, és most még fekszenek. Ezzel be akarta csukni orrom előtt az ajtót, s minden erélyemre szükségem volt, hogy megértessem vele, hogy én majd megvárom, míg fölkel. A többes számon gondolkoztam, megint a piszkos és savanyú szagú proli előszobában várakozva — tehát nős! És ez most nagyon rosszul esett, nem ismertem még őt, de azért érthetetlenül mégis fájt, talán azért is, mert öntudat alatti vágyamat, hogy majd kacérkodom vele, lehűtötte a gondolat, hogy valahol a zárt ajtók mögött egy nyilván kiállhatatlan asszony járkal és esetleg leskelődik, egy asszony, aki Babits Mihályhoz legközelebb áll.

Két férfi hangja hallatszott ki a szobából, s én találgattam, melyik lehet Mihályé, majd vízlocogás jelezte, hogy mosakszanak, és egy szőrösnek látszó meztelen kar nyúlt ki az ajtón az előszobában álló cipőért. Meglehetősen nívótlan legényélet képét adta mindez, elképzelve magamnak a nyitott ágyat és piszkos lavór², s nem tudtam már, mit gondoljak. (Komjáthy Aladár⁴ és Szabó Lőrinc aludtak a középső szobában, Mihály a hálószoba szentélyében rejtőzött, s mind e prózai hangok nem tőle eredtek.) Később csönd lett, s egy idő múlva megjelent az előszobaaajtóban egy sovány és meghatóan komoly úr. Megkérdeztem tőle, hogy Babits szerkesztő úrhoz van-e szerencsém, s ő udvariasan és kedves zavarral mentegette magát, hogy megvárhoztottat. A szobába lépve nagy meglepetés ért: egy pomás úri szobában voltam, a falak mennyezetig telve drága kötésű könyvekkel, bőrbútor, sezlón, sok párna, mindez meglepően szép volt, legalább első pillanatra, később női pedantériával hónapokig se győztem a lakás súlyos hiányait pótolni.

Leültem Mihállal szemben. (Szegény nagy zavarban volt, mert én a sezlónra telepedtem, s annak kiálltak a rugói, azonfelül idegesen tekingetett körül, vajon a hevenyében kitakarított szobában nem maradt-e valami indiszkrét tárgy.)

Megkérdeztem, mit tart a verseimről. — Ő csak futólag olvasta, de nagyon tehetséges írásoknak látszanak, s ő hajlandó is a Nyugatban őket közzététni, de a nagy papírhány miatt egészen bizonytalan, hogy mikor, fél éven belül semmi esetre se. — Háttal a világitásnak az íróasztalánál s én szemben az ablakkal. — Tehát ilyen — gondoltam, és csodálkoztam, mennyire más, mint ahogy a képe után képzeltem. Ez a fej öregebb volt, s első pillantásra láttam, hogy nyoma sincs rajta a kíméletlen és törtető energiának, fájdalmasan szelíd fej volt,

gyerekesen ártatlan tekintetű szemekkel, nagy meleg jóság és kissé aszketikus komoly tisztaság áradt róla. Azt is mindjárt láttam, hogy nem sokat forgolódhatik nők körül, s egy jólnevelt vidéki kisfiú udvariasságával és zavarával küzd társaságukban. Mély és meghatott hódolatot éreztem iránta, kicsit azt is éreztem, hogy szent! [...]

Azt mondtam neki, hogy végeles válaszáért majd inkább telefonon jelentkezem, hogy ne zavarjam túlságosan, erre ő azt mondta, hogy jöjjenek csak személyesen, ő nagyon örül, hogy láthat. S én, úgy látszik, megéreztem, hogy nagy dolog ez Mihálytól, akit nővel Pest még sose látott, s aki első látásra nővel talán még sosem volt ily kedves — újjongó örömet éreztem erre, mintha nagy diadalt arattam volna. — Később mesélte, hogy mily szép voltam akkor, szemben ülve a világossággal, szemeimet „villogtatva”. Most is gyakran kér: villogtassál! (Ali és Lőrincz a hálószoba kulcslyukában leskelődtek ezalatt, s még az ablakból is utánam néztek, mint később megtudtam.)

Nov. 29-én mentem el újra, ezen a napon influenzás voltam egy kicsit, és nem mentem hivatalba, hanem ágyban maradtam. Öt óra tájban keltem fel délután, s az újonnan elkészült fehér kötött kabátomat vettem fel. Feketéné azzal fogadott, hogy a „szerkesztő úrék” már várják.

— Ki a második?

— Hát Szabó Lőrinc úr, aki itt lakik.

Ahogy az ajtón beléptem, hangos beszéd hallatszott (Mihály telefonált), ami valahogy megzavart, s e zavaromban egy ismeretlen fiatalember a kályha előtt álló fotelba tuszkolt, gyorsan elmondva, hogy már nagyon várt, s hogy végtelenül örül, hogy megismerhetett, hogy én nagyon tehetséges vagyok, s hogy mi jó barátok leszünk majd stb. ... Nem tudtam mire vélni ezt a kissé illetlenül túlságos közvetlenséget, de melyik nő nem találja természetesnek a hódolatot, akármily tolakodó gyorsan éri is? És aztán nekem nagyon hasznosnak látszott ez a bizalmasság, a verseim érdekében-e, vagy mert Mihály zárkózott lényéhez való közel jutást csak kerülő utakon remélhettem — ki tudja? S mire Mihály végzett a telefonnal, bennünket már kedélyes beszélgetésben talált, mintha már régi ismerősök volnánk, amin ő — mint később elmondta — nagyon csodálkozott. S még azt is gondolta: úgy természetes, hogy a fiatalok hamar megtetszenek egymásnak, s az én drága, bolondos Mihályom akkoriban nagyon is komolyan beleélte magát a fáradt, sivár és szomorú öregkor búcsúzó gondolatába — nemcsak akkori beszéde, mozdulatai, de írásai is egy megtépett, agyonfáradt lélek szelíd fájdalomával és fásult lemondásával voltak tele. Ő, aki kisfiús zavarral menekült a nőktől, talán mert szeszélyes és ismeretlen lényüktől féltette kínzott életének utolsó békéjét — miért komplikálod az életemet?! —, öneki volt legnagyobb szüksége az asszonyra, a kifogyhatatlan szeretetre, melegségre és jóságra, aki ennek a szegény, zavaros álmoktól és szörnyű önkínzásoktól meggyötrött léleknek megadhassa, amit az irigy és közönyös barátoktól meg nem kaphatott. Fáj elgondolni is, mily kétségbeejtően egyedül állt ezer rosszindulatú ellenséggel — kikhez imádatos ártatlanságában és szinte nem is földi jóságában hogyan jutott, még én sem képzelhetem —, hiú és üres tömjénezésben, melyre, megismerve hamisságát, csak émeltyegve gondolhatok. — Igen, a tömjénezés! Hány névtelen, apró kapaszkodó önti magából eksztatikus hódolatát, hogy aztán a dörzsölődzésnél rátapadt fénnel öntelten csilloghasson künn — ő, mindenik akar valamit a bókjaiért.

Mihály nevetséges szerénységére egyébként jellemző, hogy még egy bumfordi tascónál is kevesebbnek képzelte magát, csak éppen mert az fiatal volt — s ő szegény már 37 éves agg! —, s mikor a kályha előtt ülve jókedvű beszélgetésben talált minket, gondolatban harc nélkül adott át Lőrincnek. S én? Az egészben csupán az volt fontos, hogy Babits Mihály fogadott engem, s barátságosan szólt hozzám. Nem voltak céljaim, csak távolból szerettem volna hódolni neki, vagy talán közelebb szerettem volna jutni ehhez a talányos, zárkózott, szomorú emberhez? Oly kevés tiszta embert ismertem! S bűnös ajkammal úgy szerettem volna a kezét illetni — de mindez nem volt akkor tudatos, ma visszaemlékezve csak a csodálatra emlékszem, a büszke öröme néhány jó szaváért —, aztán, igen, én is csillogni akartam a nevével, szerettem

volna a jóindulatát megnyerni, hogy vérszegény zöngeményeimet leköszöltesse. — De ez az ember szent volt! És én nem remélhettem, hogy szememnek kacér csillogása őt is megejti. Ő minden férfinél különbnek látszott, és nem mertem ravasz asszonyi fegyverrel bizalmáért harcolni — azt hittem: segítőtársra van szükségem, azt hittem: ehhez a szívhez csak a barát szíven át juthatok. [...]

Nem tudom pontosan miről beszéltünk, valószínűleg irodalomról, verseim megjelenési lehetőségeiről — Lőrinc a szabad verset dicsőítette, akkoriban ő is olyat írt, meg aztán az én verseim is szabad versek voltak, és érdemesnek látszott nekem hízelegni. [...] azt a tényt, hogy Mihály a verseimet egyáltalán elolvasta, neki köszönhetem, mert ha [...] Mihály figyelmét fel nem hívja rám; nem tudom, mikor került volna sor az én szerény levelemre a sok ajtódongetó között.

Verseim körülbelül fél év múlva fognak megjelenni a Nyugatban — pontosan így is történt, de akkor én már öt hónapja asszony voltam —, ez lett látogatásom reális eredménye. Ekkor már illett volna elmennem, de oly jól esett itt lenni, a sok-sok könyv között, puha fotelban, parázsló kályha mellett! S tudtam, ha most elmegyek, semmi ürügyem nem lesz többé visszajönni, kapkodtam lehetőségek után, amelyek, ha csak gyöngye szállakkal is, idekössenek. Nem tudom, van-e előérzet és hasonló misztikum, én sohasem hittem benne, de az a szinte fájdalmas sóvárgás, ami ebben a szobában elfogott, s hogy alig tudtam megválni tőle, az egészen különös volt.

Utoljára még arról kezdtem beszélni, hogy mennyire szeretném megrendelni a Nyugatot, de oly drága, nem kaphatnék-e kedvezményt?

Hát persze hogy nem. De Lőrinc nagyhangú gesztussal felajánlotta nekem kölcsönbe a *Mihály* példányait, csak jöjjen el értük, majd ő kikészíti nekem.

Tehát feljöhetek ide kéthetenként! — volt az első boldog gondolatom. Mihály tréfásan rászólt Lőrincre: — Miért rántod le a Nyugat érdekeit? Lebeszélj egy előfizetőt!

Ezen persze nevtünk, de én észrevettem, hogy Mihály minden előzékenysége dacára is valahogy zárkózottabb és fölünyesebb volt, mint első ízben.

Másnap a külügyminisztérium fontos és utált aktáival bibelődve, sokat gondoltam erre a látogatásra. (Bizonyosság rá, hogy ma, másfél év múlva is minden apró mozzanatára pontosan emlékszem.) S két órákor, ahogy a szobák sorra kiürültek (én messze laktam, s nem volt érdemes hazamennem, tehát a hivatalban étkeztem), egyedül maradván, fiókba csaptam a fönt említett utált aktákat, s elhatároztam, hogy telefonálni fogok Mihályhoz (saját kezűleg írta föl nekem a telefonszámát a névjegyére), nem ugyan Mihálynak, ezt nem mertem, hanem Szabó Lőrincnek, aki biztosan boldog lesz [...] Emlékszem, hogy kissé bátorítalanul kértem Szabó Lőrinc urat a telefonhoz, de a jelentkező mohón hajtogatta, hogy éppen ő az, s nevemet hallva érthetetlen izgalommal jelentette ki, hogy egész nap várt már jelentkezésemre, hogy nagyon örül, hogy sürgősen szeretne velem beszélni, s fontos mondanivalója van stb. [...] Talán valami küldetés — Mihály —, ilyesmi kavargott bennem értelmetlenül, és szívesen megadtam a kért találgatást a Baross kávéházba. Aztán kérdezősködtem, hogy tulajdonképpen kicsoda ő, talán szintén íróféle. — Igen, olyasmi — tördelte izgatottan —, majd mindent elmondok. Azt is megkérdeztem, mit csinál Babits, vagyis a szerkesztő úr. — Itt van a szobában, a szelnonon fekszik (s közben azt gondolja szomorúan: hát ez is csak *olyan*?). [...]

Szabó Lőrincnek természetesen nem volt semmi fontos mondanivalója. Könyveket hozott, rajongással beszélt Mihályról, akit ő úgy szeret, hogy meg is halna érte, s aki a legnagyobb költő (én meghatottan gondoltam, milyen jó barát), rajongással beszélt magáról, verseiről, az én verseimről, George, Rilke, Liliencron, Hofmannsthal verseiről, mindjárt fel is olvasott belőlük, magyarázott, deklamált, a kávéházban megnézték minket az emberek. [...]

Ezután gyakran találkoztunk esténként, hol a Barossban, hol a Duna parti Modern kávéházban. Sok könyvet kölcsönzött (Mihály könyvtárából, amit szegény, ha tudott volna, hát nagyon elkeseríti, mert gyengéje, hogy kedves könyveit senki se érintse. Sőt egy ízben egyik könyvet, ijedtemre, a sárba ejtettem, hogy egészen bemooskolódott, de Lőrinc megnyugta-

tott, hogy nem baj, majd eldobjuk, Mihály a sok könyv között úgysem veszi észre a hiányt). Most volt az első eset, hogy irodalomhoz értő ember foglalkozott velem, mert addig csak afféle neveletlen naturalista voltam, verstechnikáról sejtelmem sem volt — ebben az időben aztán írtam is néhány verset, amik tényleg tehetséges dolgok. Verseimet és üzeneteimet vitte Mihályhoz, s én hálás voltam Lőrincnek baráti szolgálataiért. Bántott is a dolog, mert mivel viszonozzam én ezt? [...]

Ez a barátságunk, amiről írok, körülbelül egy hónapig tartott, s december nyolcadikáig volt ilyen barátkozásféle. Ekkor — ünnep lévén — a Baross kávéházban délután találkoztunk. [...]

Én ugyanis családi viszonyaimról kezdtem beszélni neki. Nagyon nehéz életem volt akkor. Apám halála után minden agyagi segítség nélkül maradtunk — bár édesanyám, ez a drága, nagylelkű asszony már kéthetes özvegy korában beállt hadügyi díjnoknak (ócsárolt, utolsó cselédnek, egy katonatiszt egyetlen becézett gyermeke, akit szinte grófkisasszonynak neveltek), mégis a fő támasz én maradtam, állást szerezni fivéremnek, húgomnak; anyámat rossz beosztásából áthelyeztetni, szorongatott anyagi helyzetünkben mindig újabb pénzforgást felhajszozni, elcsigázott idegzetünknek ravasz úton-módon pár heti nyaralást szerezni — én voltam a legerősebb, tehát mindenki reám támaszkodott, összeköttetésem voltak, csak éppen kérni kellett és hálálkodni, amiért még ma is a megalázkodás keserűségét érzem. Mind ezért apám életében oly nehezen nélkülözött szabadságot kívántam magamnak, hogy a gyűlölt hivatali robot után néhány órát fiatal életemhez méltó szórakozásban tölthessek, ahelyett, hogy elhanyagolt lakásunkban a sopánkodást és újabb bajok tárgyalását hallgassam. De ez a mi konzervatív légkörünkben nehezen ment. [...]

Egy mód volna a szabadulásra — szóltam ötletszerűen s szinte csak magamnak —, ha férjhez mennék, de csak pro forma, s hamarosan elválnék, ez megadná a természetes elszakadást; mert senki sem találná botrányosnak, ha mint elvált asszony nem térnék vissza a szülői házba, anyám sem érezhetné gyermeki szívtelenségnek.

Ennél az ötletnél egyáltalán nem gondoltam Lőrincre. Nagyon is fiatal volt és nem elég független [...] De mikor azt mondta, hogy ő nagyon szívesen elvenne engem, megörültem a dolognak. [...]

Ezeket tárgyaltuk a Barossban, mikor egyszerre csak belépett Mihály. Roppant esetlen volt szegénykém, gyűrött ruhában, cvikkeresen, mely úgy rontja szemének szépségét — csúnya vörös foltokkal az állán (szakálla hullott s azt kvarcoltatta). Mi kicsit zavartan és hazudozva fogadtuk, hogy milyen érdekes, egész véletlenül találkoztunk. (Pedig Lőrinc előzőleg elmondta, hogy mikor idejött a Barossba, Mihály mindenáron vele akart jönni, mert nem volt kedve egyedül ülni otthon a lehangoló ünnep délutánon — mégis: ekkor írta egyik legszebb novelláját, a *Költészet és valóság*-ot —, s Lőrinc alig tudta lebeszélni, hogy vele ne jöjjön, célzásokat tett, hogy nőügy — viszont Mihálytól később hallottam, hogy ő jól tudta, hogy én vagyok ott, és látni akart. Kíváncsiságból vagy több volt már az érdeklődés irántam? Mihály szemérmes ember, s nehéz tőle érzelmi vallomásokat kicsikarni.)

Egy furcsa megfigyelést tett Mihály ott a Barossban (mint később elmondta): nagyon elegáns voltam, s mint szegény hivatalnoknő, miből? Biztosan barátokat tartok. — Ez nagyon elszomorította. [...]

Most ismét a Barosshoz térek. Semmiségekről beszélgettünk, de mindenre emlékszem. Azt mondtam Mihálynak (dehogyan Mihály még: szerkesztő úr!), hogy szeretnék valamit kérdezni, de nem merem, félek, hogy megharagszik. Ő kedves mosolyával biztatott, mint félénk kislányt, hogy csak mondjam. Erre én megkérdeztem, igaz-e, hogy ő azért választotta Szekszárdot szülőhelyül, hogy a „*Szekszárdon születtem, színésznőt szerettem*” alliterációt megírhasssa? — Elnézően mosolygott, de azt hiszem bosszankodott kissé Karinthy buta tréfájának emlegetése miatt. — Aztán megmutattam neki elmés kis zsebmozimat, egy férfifejet ábrázoló kártya, melyet mozgatva a fej vigyorog és nyelvét ölti. — Mihály gyermek módjára mulatott

rajta, kölcsön is kérte tőlem, s én kimondhatatlanul büszke voltam, hogy sikerült megnevetetnem a nagy Babits Mihályt.

Minthogy nekem hét órákor randevúm volt — oly őszinte voltam, hogy azt meg is mondtam —, elbúcsúztam tőlük, de ők is kijöttek velem a kávéházból. A főnt inkriminált boámát a széken felejtettem, s csak az ajtóban vettem észre — Mihály ment vissza érte, ijedten s oly óvatosan hozta, mintha a Dárius kincsére kellene vigyáznia. — A kávéház előtt váltunk el.

Lőrinc hazamenet elmondta neki házassági tervünket, mely Mihálynak nem nagyon tetszett (én buta, akkor még nem tudtam miért, és dühösködtem rá) [...] A Lőrincsel való házasság terve alig négy hetet élt [...]

December 26-án láttam viszont Mihályt, Lőrinc az ő nevében is meghívott hozzájuk délutánra. Boldogan mentem.

Mihály volt a háziasszony, Lőrinc a szobalány, Mihály drága gyerekes ügyetlenséggel szedte elő a szamovárt, és zsörtölődött Lőrincsel, hogy rosszul terít fel. Apró süteményeket s karácsonyi cukorkákat ettünk, [...] Aztán pertut ittunk, Lőrincet könnyen tegeztem, de Mihályt alig tudtam ily bizalmasan szólítani. A dolog úgy kezdődött, hogy én azt mondtam, hogy milyen csúnyán hangzik az, hogy szerkesztő úr, mennyivel szebb lenne úgy, hogy „Mihályka”. A „Mihályka” rajt is maradt máig, de csak sokára mertem így szólítani.

Az egyik fotelon szép női török selyemkendő hevert, én utána nyúltam, Lőrinc is, és egymás kezéből akartuk kihúzni, de Mihály idegesen vette el tőlünk: — Nekem ez nagyon kedves emlék, még eltépitek. — Én Lőrinc fecsegéséből tudtam, hogy kié volt a kendő, és nagyon fájtak Mihály szavai. Visszagondolva, nem is értem, miért okozott nekem fájdalomat minden célzás vagy sejtés, ami Mihályt egy nővel kapcsolta, semmi közöm sem volt hozzá, idegen voltam neki, magam meg bonyolult szerelmi históriákban vergődtem, e napokban épp az volt a problémám: szakítsak vele? S mert saját erőmből nem tudtam megtenni, s önállóságomat is féltettem, sürgetni kezdtem a külügyben a trieszti konzulátushoz való áthelyezésemet, erről már pár hónapja volt szó. [...]

Mihály hálószobájának ajtajára egy kis fenyőgally volt tűzve, Lőrincetől kapta karácsonyra szegény, magányos emberem. [...]

Január 7-én Mihály meghívott uzsonnára, Lőrincen kívül Komjáthy Aladár is jelen volt. Útközben pattogatott kukoricát vettem, amit örömmel fogadtak. Gyerekkorom óta nem ettem! — mondta Mihály. [...]

Ez estére Koncz János hegedűkoncertjére volt jegyem anyámmal, idegeskedtem is, hogy már mennem kell, de szívesen hagytam tartóztatni magam. A fiúk unszolására Mihály felolvasta a *Merceria* című versét — édes, furcsa éneklő hangja elképesztett és elragadott. Később a fiúk mintha megneszelték volna, hogy Mihálynak „ügye” kezdek lenni, diszkréten átvonultak a másik szobába — én eddig úgyszólván Mihály ölében ültem, alázatosan és boldogan. (Is-tenem, kicsit szégyellem mindezt, az egész szituáció olyan volt, mint egy diáktanyán lehetett volna, éhes, osztozkodó fiúk s valami kis csavargó, léha, bohém lány!) De a fiúk tapintatát Mihály észrevette, s elkomolyodva tolt el magától — kissé kínos csend lett köztünk. [...]

A fiúk újra eljöttek, én készültem a koncertre, de vacsorára invitáltak egy közeli vendéglőbe. Nyárspolgár nevelésem szégyellte ezt: nem, nem, hogy mehetnék én idegen urakkal egy nyilvános helyre vacsorázni! Ali kedves zsarnoki hangján szólt rám: Tartsd szerencsének és megtiszteltetésnek, ha Babits Mihállyal vacsorázhatsz! — Szuggerálólag hatott rám, e pillanatban már azt szégyelltem, hogy merészeltem a meghívást visszautasítani. Szegény kis anyám hiába várt rám izgatottan a Vigadóban (szegényke, azóta se vittem őt koncertre többé!), én mentem három idegen úrral vacsorázni a Baross utcai Waschata vendéglőbe (szemben a Wenckheim palotával). Mihály mellett ültem, emlékszem, sonkás csülköt rendeltünk mutyiban — melyről Karinthy egyszer kijelentette, hogy ez itt ama sonkacsülök, melyet én nagyra-becsülök —, hányszor ettünk azóta így mutyiban! Furcsa, álomszerű este volt, valami a föl-magasztalás és megaláztatás határán. A vendéglőből a Baross kávéházba mentünk, alig volt vendég. Úgy emlékszem, nyomott volt a hangulat, Mihályt erősen megzavarták ébredő érzel-

mei, nyilván a változástól és felelősségtől való félelme hangolta le. [...] Persze ezen az estén még semmire se gondoltam, csak azt éreztem, milyen boldogság ily bizalmasan együtt lenni Babits Mihállyal. Ali meg talán titokban már elkezdte féltékenykedését — dacára azonban e különböző hangulatoknak, mindannyian hangosan énekeltük hogy: *Frère Jacques, frère Jacques! Dormez-vous, dormez-vous? Sonne le matin. Sonne le matin! Bim! Bam! Bum!* Ali kedves hangján fújta, Lőrinc, mint egy medve, Mihály meg oly komikus hamisan, hogy majd megpukkadtunk a nevetéstől, s e szellemes dalt, felváltva a gumiarábikum kezdetű még szellemesebb diákdallal, még az utcán is énekeltük, amikor a Baross utcán végig hazakisértek engem Kálvária téri lakásomra.

(Istenem! Akkor láttam Mihályt először és utoljára duhajnak, soha többé, pedig milyen üdülts lenne néha ebben a komoly és tudós levegőben, ahol megszámíthatatlan könyvek barikádoznak, szinte agyonnyomnak.)

Az orgianapon, pénteken, január 7-én kaptam Mihálytól egy könyvet, a *Recitativ*-ot, dedikációval! [...] S bár, ahogy így leírom a dolgokat, kezdő szerelem történetének látszhatnak, de valójában nem az volt. Hogy Mihály megcsókolt engem, [...] a nagy ember kegyét éreztem benne, s fölemelkedést egy szédítő magas polcra: fiatal, kezdő költő voltam, s a költők fejedelmének bizalmasa lehettem — ez szédített meg. [...]

Vasárnap, 9-én egész nap ágyban feküdtem otthon, ez szokásom volt, kipihenni az egész heti fáradalmakat, ezen a napon a *Recitativ*-ot olvastam nagy gyönyörűséggel, egész nap. — Hétfőn, már nem emlékszem, előbb telefonon állapodtunk-e meg — de hivatal után találkoztam Mihállyal és Lőrincel, s moziba mentünk, az Est moziba az Irányi utcában, Gaby Deslysfilmlet adtak, tudom, nem sokat néztük a képet, inkább egymást, Mihály, aki a filmet cvikkerrel nézte, engem pedig anélkül: folyton a szeméhez kapkodott, [...]

Úgy beszéltük meg, hogy szerdán jövök fel ismét Mihályhoz. Kedden este — (mert sohasem mentem egyenesen haza, ha más programom nem volt, inkább egyedül ültem be egy kávéházba újságot olvasni, annyira nem kecsegtetett veszekedő testvéreim társasága) egy régebbi megállapodás szerint egy régi barátommal kellett volna találkoznom a Gresham kávéházban, azonban mikor már bepuderezve és parfümösen útra készen álltam, egyik alfőnököm megkért, hogy írjak még le neki egy sürgős aktát. Kedvetlenül bár, de engedelmeskedtem, s bármennyire siettem, fél nyolc lett, mire elkészültem, s hétkor volt a randevúm — mint gondoltam, nyolckor már nem találtam a kávéházban. Emlékszem, nagyon bosszankodtam, mit csináljak az estémrel? [...]

S nagyon hamar eszembe jutott, hogy telefonálok Mihálynak, hátha szívesen lát. S még a Greshamből felhívtam, Feketéné jelentkezett, hogy kérem a szerkesztő úr most jelenleg nincs itthon, s megtudtam, hogy valószínűleg a Centrálban van. Merészen nekivágtam, hogy bemelegyek a Centrálba, hiszen végre az egy nyilvános kávéház, ahova bárki bemehet — titkos reményem pedig az volt, hogy legalább egy távoli asztaltól látni fogom az írókat, a híres embereket, s talán beszélhetek Mihállyal is. Annyira imponáltak nekem, hogy nem is mertem gondolni rá, hogy csekély személyem feltűnő vagy fontos lehet nekik, vagy hogy befogadnak maguk közé. Meglehetősen szívdobogva nyitottam be, szememet az ismert sarokasztal felé irányozva, azonban oly sok ember ült ott egy csomóban, hogy zavartan kerestem helyet egy közeli asztalnál — de még le sem ültem, Mihály már jött izgatottan és örvendezve — drága kis emberem! Láttam, hogy az írók asztalának minden tagja minket figyelt, láttam, hogy megjelenésem feltűnő volt, nyilván mert Mihály oly hirtelen felugorva sietett felém, a zárkózott, asszonytalan Mihály. (Később hallottam, hogy belépésemkor Kosztolányi ezt a megjegyzést tette: Jaj, de aranyos cukorbaba!)

Lőrinc is odajött s üdvözölt, fitogtatva, hogy ismer engem — de hamar bizalmas kettesben hagyott minket, visszamenve a törzsasztalhoz. — Milyen furcsa az élet, én e percekben vidáman sütkéreztem a híres emberek pillantása alatt, s mit sem sejtettem arról, hogy életem sorsdöntő óráját élem — míg a csodált asztal tagjai mind tudták már (Lőrinc boldog izgalommal terjesztette), hogy én Mihály menyasszonya vagyok! Ez okozta tehát a feltűnő figyelmet,

mely így nagyon is érthető volt — s én még semmit sem tudtam. Beszélgettünk, már nem tudom miről, talán magyaráztam, hogy estémet agyoncsapni tettem ide, s ennek kapcsán testvéreim juthattak eszembe, s hirtelen tréfás szemrehányást tettem Mihálynak, hogy miért volt oly szívtelen, s miért rontotta el a „partimat” Lőrincsel — fölösleges volt féltenie a barátját, hiszen csak formáság lett volna az egész — milyen független és boldog lehettem volna! — Mihály sebesen rajzolgatott a márványasztalra: Van más megoldás is! [...] az a megoldás lehetne... hogyha hozzám jönnél feleségül!

Rég volt ez, s már pontosan nem emlékszem, gondolatoknak milyen raja futott át e percben agyamon, [...] Bizonyos, hogy e percben még nem sejtettem, hogy ez az ügy annyira komoly ügy, hogy pár nap múlva már asszony leszek, bevallom, kissé szeszélynek éreztem ezt a hirtelen lánykérést s nagy meggondolatlanságnak, amit nem is lehet egészen komolyan venni — s tudom, hónapokat láttam magam előtt, a menyasszonyosdi kedves és mulatságos hónapjait, amelyet minden komoly következmény nélkül már többször átéltem. De mind e bizonytalan és kalandos káosz fölött ujjongó nagy örömem volt úr, hirtelen iszonyút nőttem, irigyelt és csodált nagy nők közé, akik nagy költők asszonyai lehettek. Oh, szédítő büszke öröm, még ha végül nem is lesz valóság belőle!

Mindezek elgondolása csak pár pillanat lehetett, de Mihály idegesen, sőt szinte izgatottan szólt rám, hogy mit felelek erre, hogy beleegyezem-e?

Én meglepetéssel küzdve feleltem neki, hogy képzelheti, legnagyobb boldogsággal lennék a felesége — s Mihály közbeszólt, hogy csak gondoljam jól meg! Nevettem: igazán nincs meggondolnivalóm — de vajon ő meggondolta-e? Azt hiszem, Mihály egész idő alatt nem nézett rám, hanem firkált az asztalra, zavartan, izgatottan beszélt s nyilván előre elgondolt terv szerint, de úgy, mint aki fejest ugrik valahova, s nem tudja még, mi vár rá, de csak hamar-hamar túllenni rajta, akárhogy! Kérdésemre határozottan felelte, hogy igenis, jól meggondolta, s így ha én is beleegyezem s ha nincs ellene kifogásom, akkor ugye a legokosabb volna — legalább így szeretné, ha hamarosan meg is csinálnánk a dolgot, ugye, ennek nincs akadálya nálam?

— Nincs! — feleltem csodálkozva s már elbódultan a váratlan eseménytől, s Mihály ugyanavval az ideges élénkséggel folytatta, hogy ilyenformán szeretné, ha én a hivatalt otthagynám, mindjárt holnap, azt hiszem, azt tanácsolta, hogy be se menjek többé. — De most ellenkezniem kellett, hova gondol, hiszen nekem rengeteg könyvem és egyéb holmim van ott. — Nos, akkor menjek be, csomagoljak mindent össze, s ő délelőtt küld egy hordárt, aki mindent a lakására hoz. — Igen — mondtam, és irodasegédtsízi méltóságom e percben nagyon is komoly valóságnak látszott a komolytalan menyasszonysághoz képest, hogy ennyire könnyen eldobjam —, de hát a hivatalt nem hagyhatom ott szó nélkül! — Kérjek betegszabadságot! Még holnap, okvetlen! Ígérjem meg! S én megígértem, nem is merve ellenkezni többé, s Istenem, nagyon is érthetőleg meg voltam lepve s elszédülve.

Nemigen tudom miről beszélgettünk még, a hangulatra ma jobban emlékszem, mintha frissen leírtam volna, de a szavakat már nagyrészt elfeledtem, hisz évek teltek azóta, s e viszonylagosan pontos részletek is jó memóriámat dicsérik. — Valószínűleg beszélt Mihály arról, hogy Feketéné fog főzni ránk, vagy vendéglőben étkezünk, de nem vezetünk háztartást, s ennek én csak örültem, mert nem voltak háziasszonyi ambícióim. Beszélt korrekt kérő módján arról is, hogy anyagi viszonyai jók, s nem kell nélkülözni, ezt különben már tudtam Lőrincről, aki mindig nagy tisztelettel emlegette, milyen sok pénze van Mihálynak, nyilván onnan volt tapasztalata, hogy Mihály mindig könnyen adott kölcsönt, s mindenütt viselte Lőrinc parasztyomrának költségeit. S emlékszem, szóba került, hogy ugye, családomhoz nem ragaszkodom túlságosan, s nem függök tőlük, mert nem szeretne családi tanácskozásokat, viziteket, új és terhes összeköttetést — én azon időben éppen olyan viszonyban voltam enyéimmel, hogy szökni akartam tőlük, s mi sem természetesebb, hogy nagyon is megnyugtattam Mihályt, nem kell ilyesmitől tartania [...]

De visszatérek a Centrál kávéházba, ahol ez a furcsa lánykérés történt — a Nyugat-asztal,

éber felügyelete alatt. Karinthék voltak ott, Kosztolányi, Szabó Lőrinc s még sokan, akikre ma már nem emlékszem. Aranka⁵ közismert és nem is titkolt [...] nagy kíváncsiságától hajtva, egyszerre csak odajött az asztalunkhoz (ma is emlékszem pávakék kötött kabátjára, ami jól illett cigányszépségéhez): az egész társaság nevében meghívott minket a híres Bálónéhoz vacsorázni. Én Mihályra néztem (e percben először, s azóta már hányszor!), hogy mit akar. De Mihály nem vágyott nagy társaságba, s nekem is megriadt nyárspolgár nevelésem, hogy mehetnék én idegen emberekkel vacsorázni! — S Aranka, a kedves, szép és bolondos asszony szeretettel nézett rám, mintegy szimbolikusan befogadva engem az írófeleségek közé; [...]

Mihály és Lőrinc hazakisértek aztán. Jó későn volt, az egész ház aludt már, s én, mint korhely férj, óvatosan dugtam büszkén birtokolt kulcsomat az előszobaajtóba, hogy lopva surranhassak ágyamba; de nagy mérgemre valamelyik kedves testvérem jóvoltából egy kulcs volt a zárban: nekem kopognom kellett. [...]

Elfeleltem még leírni: útközben, mikor a Baross utcai templomhoz értünk — hol másfél éves házasságunkban egyházi esküvőnket tartottuk —, bebújtunk a templom íve alá, s itt kaptam meg a menyasszonyi csókot. Lőrinc diszkrétén járkált az úton, [...]

Eljegyzésem estéjére egy verset írtam ott, a sötét utcán bandukolva, „*ez örök perc ver tovább!*” — s ez hű képe lelkiállapotomnak, hogy se öröm, se terv nem fért hozzám, csupa szívdobogás voltam.

Másnap reggel — hadd írjam le ezt az utolsó leányreggelemet (még volt egy, de nem ilyen természetes, akkor már mindenki készülődött körülöttem, s ünnepélyes volt a hangulat) — anyám hangjára ébredtem, aki szegény, bár egy órával hamarabb kellett hivatalba mennie, mint nekem, mégis türelmesen vesződött ébresztésemmel, megfőzte a reggelit s odahozta az éj-liszelekrényemre. [...]

A reggeli mosakodás ilyenkor télen rendszerint nem a fürdőszobában folyt, hanem a konyhában, ahol égett a gáz, s nem volt oly hideg. A konyhában állt — eléggé anakronisztikusan — a toalett-tükör is, melynél leányarcomat utoljára szépítgettem, több tehetséges raffinement, mint drága kozmetikai szerek segítségével — bár be kell vallanom, ilyesmire mégis első-sorban tettem. [...]

S villamosvárás jött a külvárosias Kálvária téren s hosszú út a várig. Emlékszem, hivatalnokoskodásom utolsó napján (1921. jan. 12.) elég nyugodtan és korrektül kergettem a rám bízott buta aktákat szokott és végtelen körútjukra, futkoztam iktatóba, kiadóba, a tanácsosom is folyton hivatott, diktálni vágyva — íróasztalom egy más lány asztalával ért össze, aki közös szobát bírt velem, noha más osztály gépirója volt. Szerettem volna időt szakítani, hogy barátnőmhöz és egyetlen bizalmasomhoz, Kristóf Irénhez⁶ felfussak, elmondani „kalandomat” — de nem volt rá idő. Jött a várva várt két óra, tanácsosok, konzulok s egyéb nagyképű naplopók méltóságteljesen keresztülvonultak a szobán, egy-egy izgatott szolga átcikázott még, haszthatatlan sürgős aktadarabbal, menés közben csipve el egy-egy nagyfejűt, kegyes aláírást. Aztán szomszédnőm, egy ványadt és szigorú hölgy is hazavonult — végre egyedül voltam! Betegszabadságot kérő levelem már készen volt, Irénnek akartam átadni — sietve pakoltam most, sok-sok könyvet, kéziratokat, cigarettát, rántottasütőt, pipereholmit. — Beszéltem Mihállal is telefonon. Oh, hogy imádtam megváltozott édes hangját így kagylón át! — S már jött a hordár, Mihály névjegyével (mely írás sokáig egyetlen írásom volt tőle): Várlak téged s „tavaszi iramlásodat”! (Célzás egy új versemre.)

A hordár megrakodva ment le a lépcsőn, én utána, s most Irén jött szemközt, nevetős feketé szemével:

- Hova-hova, barátnőm?
- Költözködöm! — mondtam.
- Tán biz férjhez mégy?
- Hát, valami ilyesmi!

Irén sokszor mesélte azután, mennyire meg volt ő rémülve, hogy azok a haszontalan Babitsék kiugratnak engem nagyszerű állásomból, s majd faképnél hagynak! Emlékszem, ott a lépcsőn, hogy elkomolyodott, talán próbált is eszemhez téríteni, de nem nagyon — okos lány volt, s tudta, hogy hagyni kell a bolondokat!

JEGYZETEK

1. A fogarasi kis cukrászleány, a szőke Emma több vers (pl. *Sugár*, *Örök dolgok közé legyen híred beszögt*, *Vonaton*, *Szerelmes vers*) megírására ihlette Babitsot.
2. Babits 1912-től 1916. február 1-ig volt a tisztviselőtelepi főgimnázium tanára. A *Játszottam a kezével* c. versének utolsó sorai miatt indított sajtótámadás hatására vált meg az iskolától.
3. Szabó Lőrinc 1920. július 2-től 1921 őszéig lakott Babitsnál.
4. Komjáthy Aladár (1894—1963) költő és természettudós. Babits legkedvesebb újpesti tanítványa, hozzá írta A „*Fiamhoz*” c. versét.
5. Böhm Aranka, Karinthy Frigyes második felesége.
6. Kristóf Irén a külügyminisztérium tisztviselője; Török Sophie kolléganője és barátnője. A *gólyakalifá*-t az ő közreműködésével fordította olaszra Armando Tibaldi.

JUHÁSZ GYULA, TÖRÖK SOPHIE ÉS BABITS A TISZA-PARTON